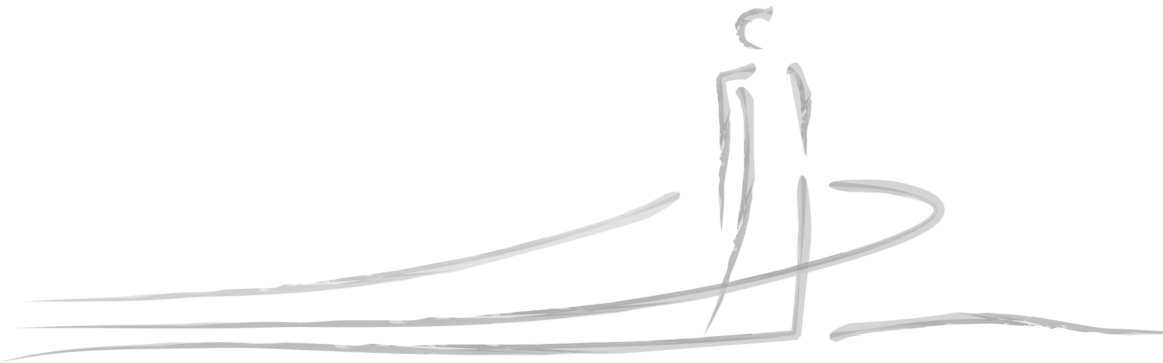

Rafał Lis

**Ku społeczeństwu
cywilnemu
i bogactwu narodów
Główne koncepcje
polityczne i prawne
szkockiego Oświecenia**

dyskurs politologiczny
monografie

Akademia Ignatianum
Wydawnictwo WAM
Kraków 2014

SPIS TREŚCI

Wstęp	9
ROZDZIAŁ 1.	
Kontekst kulturowy i intelektualny myśli polityczno-prawnej szkockiego Oświecenia	21
1.1. Szkockie Oświecenie na tle epoki Oświecenia. Wokół problemu odrębności i znaczenia „szkockiej szkoły” filozofów moralnych i społecznych XVIII wieku	21
1.2. Wielka Brytania i Szkocja w XVIII wieku. Kontekst kulturowy i polityczny szkockiego Oświecenia	29
1.3. Tradycje jurysprudencji naturalnej w szkockiej myśli prawnej XVIII wieku	42
1.4. U źródeł szkockiej filozofii moralnej XVIII wieku. Rola Francisa Hutchesona	53
1.5. Podstawy „nauki o człowieku” – zarys filozofii moralnej Davida Hume’a, Adama Smitha, lorda Kamesa i Adama Fergusona	58
ROZDZIAŁ 2.	
Podstawy społeczeństwa cywilnego w filozofii moralno-prawnej szkockiego Oświecenia	79
2.1. Konwencjonalne podstawy ładu prawnego w ujęciu Davida Hume’a	79
2.1.1. „Sztuczna” cnota sprawiedliwości	79
2.1.2. Sprawiedliwość naturalna a sprawiedliwość cywilna	95
2.1.3. Zasady własności, dobrowolnej wymiany i dotrzymywania umów	98
2.1.4. Rozumienie konwencji. Specyfika zasad sprawiedliwości	106

2.2. Naturalne pochodzenie sprawiedliwości i własności w ujęciu lorda Kamesa	113
2.3. Moralne i prawnonaturalne podstawy społeczeństwa cywilnego w ujęciu Adama Smitha	129
2.3.1. Sympatyczny resentyment – naturalny czynnik sprawiedliwości	129
2.3.2. Sprawiedliwość naturalna a prawa cywilne	147
2.3.3. Uprawnienia naturalne a uprawnienia nabyte. Ku historyzacji jurysprudencji	154
2.4. Naturalne źródła „przymuszającego prawa” w ujęciu Adama Fergusona	161
2.5. Podsumowanie	176
ROZDZIAŁ 3.	
Pochodzenie instytucji politycznych w badaniach hipotetyczno-historycznych w szkockim Oświeceniu	183
3.1. Niedoskonałe początki posłuszeństwa politycznego i rola przyzwyczajenia. Ujęcie Davida Hume’a	183
3.2. Stopniowy rozwój władzy państwowej w ujęciu Adama Smitha	197
3.3. Społeczne uwarunkowania ewolucji instytucji prawnych i politycznych w ujęciu lorda Kamesa	219
3.4. Samorzutny rozwój instytucji społeczeństwa cywilnego w ujęciu Adama Fergusona	227
3.5. Podsumowanie	242
ROZDZIAŁ 4.	
Koncepcje państwa, ładu społecznego i dziedziny publicznej w myśli politycznej szkockiego Oświecenia	247
4.1. Państwo i ład publiczny w ujęciu Davida Hume’a	247
4.1.1. Ku wizji ochronnych funkcji władz i samorzutnego ładu ekonomicznego	247
4.1.2. Pochwała wolności cywilnej i pokoju społecznego. Wokół brytyjskich tradycji historyczno-ustrojowych	258
4.1.3. Krytyka radykalno-wigowskiej doktryny warunkowego posłuszeństwa	266
4.2. Ład ekonomiczny a państwo. Ujęcie Adama Smitha	271
4.2.1. O potrzebach bezpieczeństwa i dobrobytu. Ku minimalistycznym funkcjom państwa	271

4.2.2. Filozofia moralna a wizja samorządowego ładu społeczno-ekonomicznego	280
4.2.3. Doktryna wolnego handlu a rozwój bogactwa narodowego	285
4.2.4. Perspektywy i ograniczenia systemu „niewidzialnej ręki”	302
4.2.5. Ujęcie stosunków obywatelskich. Ku stanowisku „sceptycznemu”	311
4.3. Wizja państwa, ładu społecznego i polityki w ujęciu Adama Fergusona	319
4.3.1. Rola państwa w popieraniu bogactwa społeczeństwa	319
4.3.2. Rozwój społeczeństwa handlowego a zagrożenie zepsucia	326
4.3.3. Ku konserwatywnemu wigizmowi. Polemika z Richardem Price’em	333
4.4. Problemy prawodawstwa ekonomicznego, cywilizacji handlowej i stosunków obywatelskich w myśli lorda Kamesa	345
4.4.1. Pochwała przedsiębiorczości a elementy protekcjonizmu i republikanizmu	345
4.4.2. O upadku patriotyzmu w narodach cywilizowanych	357
4.4.3. Między wigizmem a krytyką amerykańskiej doktryny zgody przedstawicielstwa na opodatkowanie	361
4.5. Podsumowanie	370
ZAKOŃCZENIE	
Teoria ładu samorządowego a elementy liberalne, konserwatywne i republikańskie	377
Bibliografia	383
1. Dzieła głównych przedstawicieli szkockiego Oświecenia	383
2. Inne pozycje źródłowe	385
3. Opracowania	387
A. Druki zwarte	387
B. Artykuły i rozdziały w pracach zbiorowych	390
<i>Summary</i>	397